

Detta är Europeiska Unionen

Sju länder (Belgien, Frankrike, Italien, Luxemburg, Nederländerna och Västtyskland) började på 50-talet samarbeta kring en gemensam marknad för kol och stål. 1958 utökades samarbetet till fler områden och namnet Europeiska gemenskaperna (EG) antogs. 1993 beslutade EG (på engelska EC, European Community) att fördjupa samarbetet ännu mer och Europeiska Unionen (EU) bildades.

Som begrepp finns EG fortfarande kvar och utgör den del av EU:s verksamhet som man brukar kalla första pelaren; det ekonomiska samarbete som unionen började med. Där ingår idag det som rör den inre marknaden, miljö- och jordbrukspolitiken samt den ekonomiska och monetära unionen (EMU).

I den första pelaren är samarbetet överstatligt och medlemsländerna fattar oftast beslut med kvalificerad majoritet. I pelare två finns den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) och i pelare tre polisiärt och rättsligt samarbete. I pelare två och tre fattas besluten genom enhällighet; alla medlemsstater måste acceptera ett beslut.

UNIONENS DOMSTOL heter EG-domstolen och kan bara döma i ärenden som berör EG/första pelaren. Om Lissabonfördraget träder i kraft kommer strukturen med tre pelare att upplösas och de tre verksamhetsområdena att förenas under en enda beteckning: EU.

EU har idag 27 medlemsländer. Sverige blev medlem den 1 januari 1995 men har hittills valt att stå utanför valutaunionen EMU där euro är den gemensamma valutan. 16 länder är i dag medlemmar i valutaunionen.

För att EU-ländernas samarbete ska fungera finns fem grundläggande institu-

Foto: Europaparlamentet

Europaparlamentets ledamöter väljs vart femte år direkt av folken i de 27 medlemsländerna.

tioner som har olika uppgifter när det gäller att lägga förslag, fatta beslut och se till att EU:s gemensamma regler följs. De är: Ministerrådet, Europaparlamentet, Europeiska kommissionen, EG-domstolen samt revisionsrätten.

EUROPEISKA UNIONENS RÅD (även kallat ministerrådet eller bara "rådet") består av en minister från varje medlemsland. Det är EU:s högsta beslutande organ och har som främsta uppgift att besluta om nya lagar. De frågor som ministerrådet ska behandla avgör vilken minister som deltar. När EU ska fatta beslut om jordbrukspolitik är det jordbruksministrarna som träffas. I vissa frågor fattar ministerrådet självt beslut, i andra beslut måste ministerrådet vara överens med Europaparlamentet innan det beslutar.

MEDLEMSLÄNDERNA TURAS OM att vara ordförande i ministerrådet enligt en bestämd turordning. Det medlemsland som innehar ordförandeskapet är också ordförande i Europeiska rådet (se nedan). Ordförandens uppgifter är att leda ministerrådets arbete, att representera rådet gentemot andra institutioner i EU och att representera EU gentemot omvärlden, inklusive i FN. Sverige är ordförandeland andra halvåret 2009.

EUROPAPARLAMENTETS ledamöter väljs

vart femte år direkt av folken i medlemsländerna. EP beslutar tillsammans med ministerrådet om nya lagar men i vissa frågor är parlamentet bara rådgivande till rådet. Parlamentet ska också kontrollera hur kommissionen arbetar och hur den förvaltar budgeten.

EUROPEISKA KOMMISSIONEN består av en kommissionär från varje medlemsland med ansvar för vissa sakfrågor. Kommissionens huvudsakliga uppgifter är att lägga fram förslag till nya lagar, genomföra lagstiftningen i samarbete med medlemsländerna och övervaka att medlemsländerna följer den gemensamma lagstiftningen. Kommissionen förvaltar också EU:s budget och kan förhandla med andra länder eller internationella organisationer på mandat av rådet. Margot Wallström har sedan 2004 varit Sveriges EU-kommissionär. En ny kommission kommer att utses hösten 2009.

EG-DOMSTOLEN består av en domare från varje medlemsland. Den har två huvudsakliga uppgifter: att döma i tvister som rör EG-rätten och att lämna skiljeförhandsavgöranden till nationella domstolar om hur EG-rätten ska tolkas. Vid sidan om EG-domstolen finns förstainstansrätten, som dömer i mål mellan enskilda personer eller företag och EU:s institutioner.

Fortsätter på nästa sida.

REVISIONSRÄTTEN består av en ledamot per medlemsland och har till uppgift att granska institutionernas räkenskaper och förvaltning.

UTÖVER DE FEM institutionerna ovan finns även *Europeiska rådet* och andra organ som är rådgivande och reglerande. Europeiska rådet kallas de toppmöten där medlemsländernas stats- eller regeringschefer och kommissionens ordförande deltar. Europeiska rådet lägger upp riktlinjerna för EU och beslutar på ett övergripande plan om EU:s utrikes- och säkerhetspolitik. Det träffas upp till fyra gånger om året.

EU ARBETAR MED många olika frågor, men inte med allt. EU kan bara ägna sig åt de områden som medlemsländerna har bestämt. Medlemsländerna har också bestämt vad EU får besluta om inom varje enskilt område. EU-länderna har t ex enats om att utveckla en gemensam asyl- och invandringspolitik. EU-reglerna anger bl a vem som ska betraktas som flykting och hur medlemsländerna ska handlägga asylärenden. EU har också en gemensam jordbrukspolitik och en stor del av EU:s budget används till detta.

I utrikespolitiska frågor ska politiken samordnas så långt som möjligt, men medlemsländerna har samtidigt kvar sin nationella utrikespolitik.

EU och FN: omfattande samarbete

Under de 16 år som gått sedan Europeiska Unionen bildades har relationerna mellan EU och FN utvecklats till ett omfattande nätverk av kontakter och samarbete. De frågor som FN prioriterar – fred och säkerhet, utveckling och mänskliga rättigheter – är också viktiga för EU och stora ansträngningar görs för att samordna EU-ländernas ståndpunkter så att EU kan tala med en röst i FN och andra internationella sammanhang.

EU:S NÄRVARO I FN tar sig många olika uttryck och sker genom flera av EU:s organ:

- de 27 medlemsstaterna
- ordförandeskapet
- ministerrådet
- kommissionen

Dessa aktörer träffas regelbundet för att samordna sina positioner i olika frågor. Enligt EU-fördraget ska medlemsländerna sträva efter gemensamma ståndpunkter för att öka sitt inflytande i världen. Samordningen inom FN-systemet sker idag främst i generalförsamlingen och dess utskott samt i ECOSOC (Ekonomiska och sociala rådet) och dess underkommissioner.

Eftersom endast stater kan vara medlemmar i FN representeras EU nästan alltid av den stat som för tillfället är ordförandeland. För att säkerställa en viss kontinuitet från ett ordförandeskap till nästa representeras EU även i vissa fall av den s k trojkan; en grupp bestående av ordförandeskapet, kommissionen samt ministerrådets sekretariat.

SEDAN 1994 har ministerrådets sekretariat i Bryssel filialer i New York och Genève. Kontoret i New York (*Council of the European Union's Liaison Office in New York, NYLO*) fungerar i första hand som en stödfunktion för ordförandelandet när det gäller EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, GUSP. Kontoret deltar också i de dialogmöten som "trojkan" håller. Ministerrådets kontor i Genève etablerades redan i slutet av 1960-talet och har idag till syfte att stödja ministerrådet och ordförandelandet på olika sätt. I Genève finns en lång rad internationella organisationer och FN-kontor som alla har stor betydelse för EU. Särskilt gäller detta Världshandelsorganisationen WTO, Världshälsoorganisationen WHO, Internationella arbetsorganisationen ILO samt

Margot Wallström är Sveriges EU-kommissionär. I kommissionen är kommunikationsstrategi och kontakter mellan institutionerna. På biträdande generalsekreterare. Foto: FN/Evan Schneider

UNCTAD (när det gäller utvecklingsfrågor) och UNHCR (i fråga om immigrations- och asylfrågor). Inom ramen för GUSP har EU kontakter med bl a FN:s råd och högkommissarie för mänskliga rättigheter och FN:s nedrustningskonferens.

MINISTERRÅDET MÖTS PÅ TRE NIVÅER: med tjänstemän i arbetsgrupper, med ambassadörer i Coreper (de ständiga representanternas kommitté) och med ministrar på rådsmöten. På tjänstemannanivå finns en lång rad arbetsgrupper och kommittéer som har till uppgift att förbereda alla frågor innan de går vidare till Coreper och slutligen till ministernivå. Bland dem alla finns Rådsarbetsgruppen för FN-frågor, CONUN.

CONUN möts en gång i månaden för att diskutera aktuella FN-frågor, exempelvis prioriteringar och övergripande positioner inför möten i FN:s generalförsamling och andra viktigare möten samt FN:s budget. Arbetet omfattar ett stort antal politikområden: fred och säkerhet, utveckling, mänskliga rättigheter och folk rätt. Vanligen förs de mer detaljerade substansdiskussionerna i andra rådsarbetsgrupper.

Europadagen den 9 maj 2009: Empire State Building i New York lys med EU:s färger.

öpete och kontakter

är hon en av fyra vice ordföranden och ansvarar för bilden besöker hon FN och hälsar på Asha-Rose Migiro,

CONUN ger strategisk ledning i frågor som samordnas av EU-kretsen i New York och i andra städer där FN-organ finns representerade. Sverige representeras vanligtvis av tjänstemän från utrikesdepartementet, som har huvudansvar för CONUN.

Inom EU-parlamentet finns en informell arbetsgrupp för "relationer med FN" (*Parliamentary Working Group on Relations with the UN*). Arbetsgruppen består av parlamentariker med särskilt intresse för FN och sorterar under utskottet för utrikesfrågor. Den träffas en gång i månaden och har medlemmar från alla politiska grupperingar. Gruppen är ovanlig så tillvida att det är en

öppen arbetsgrupp där medlemmar i andra utskott kan delta som de vill.

I MAASTRICHTFÖRDRAGET, vars antagande 1993 innebar att EU bildades, finns riktlinjer för hur EU-samarbetet ska gå till i förhållande till FN och andra internationella organisationer. Varje år hålls över tusen interna EU-samordningsmöten i både New York och Genève. EU:s medlemsstater arbetar tillsammans med ministerrådet och kommissionen för att formulera gemensamma uttalanden. Ordförandelandet lägger sedan fram EU:s position i form av ett uttalande.

Länder som söker medlemskap i EU eller kan komma att göra det ansluter sig oftast till EU:s uttalanden. I allmänhet ansluter sig nästan en sjättedel av FN:s medlemsländer till EU:s uttalanden i FN:s generalförsamling. De 27 EU-länderna besitter tillsammans över en åttondel av rösterna i generalförsamlingen.

Viss EU-samordning sker numera även i FN:s säkerhetsråd. EU-medlemmarna Storbritannien och Frankrike är permanenta medlemmar i rådet och för närvarande (hösten 2009) sitter även Österrike i rådet. EU-medlemmar i säkerhetsrådet förväntas i sina ställningstaganden reflektera EU:s ståndpunkter. Under säkerhetsrådets öppna debatter presenteras dessutom samordnade EU-uttalanden. Frågor på säkerhetsrådets agenda diskuteras regelbundet vid olika interna EU-möten.

När det gäller handel, jordbruk och fiske (*EU:s "första pelare"*) är det kommissionen som förhandlar och gör uttalanden i FN å EU:s vägnar. Kommissionen kan också göra det i andra sammanhang som rör EG-frågor/första pelaren (*läs mer om EG, Europeiska gemenskaperna, under "Detta är Europeiska Unionen"*).

Kommissionen har delegationer i alla städer där FN har större kontor såsom New York, Genève, Wien, Rom, Paris och Nairobi.

EG har status som permanent observatör

inom FN sedan 1974. Som sådan har man ingen rösträtt, men EG har som enda icke-statliga medlem anslutit sig till över 50 FN-konventioner och andra multilaterala överenskommelser.

EG har tillerkänts status som fullvärdig deltagare i många stora FN-konferenser och har även denna status i permanenta fora som Kommissionen för hållbar utveckling (CSD) och *IFF, Intergovernmental Forum on Forests*. EG:s relationer med FN tar sig också formen av ekonomiska bidrag till olika FN-program och projekt.

EU samarbetar med alla FN:s organ, enheter och program över så gott som hela vidden av frågor, från utvecklingsfrågor och fredsbyggande till humanitär hjälp, miljö, mänskliga rättigheter och kultur. Samarbetet äger rum både på central och nationell nivå och alltså över hela världen.

TILLSAMMANS är EU:s medlemsstater den största finansiären av FN-systemets verksamhet. EU betalar 38 procent av FN:s reguljära budget, över två femtedelar av de fredsbevarande operationerna och omkring hälften av bidragen från FN:s medlemsstater till FN:s fonder och program.

På sin webbsida skriver den svenska regeringen: "Regeringens övergripande målsättning är att EU i sina förbindelser med omvärlden ska främja de gemensamma värden som bygger på frihet, demokrati och mänskliga rättigheter. EU bör ta sitt globala ansvar för att bidra till en mer rättvis utveckling och fattigdomsbekämpning. EU bör även fortsatt verka för internationell säkerhet och aktivt bidra med fredsfrämjande insatser. Regeringen anser vidare att EU bör agera till stöd för FN och andra multilaterala organisationer samt agera för att stärka folkrätten, främja frihandel samt att värna och utveckla öppna, enkla, rättvisa och legitima ramvillkor för internationell handel och investeringar. Att avveckla både inre och yttre handelshinder har hög prioritet."

NÄRLIGGANDE ORGANISATIONER

EUROPARÅDET

Europarådet är en fristående organisation som inte har med EU-samarbetet att göra. Det grundades 1949 med uppgift att utveckla gemensamma demokratiska principer över hela Europa med de mänskliga rättigheterna som grund. Redan 1950 antog Europarådet en europeisk konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och bildade en domstol för att övervaka efterlevnaden av kon-

ventionen. Europarådet har idag 47 medlemsländer över hela Europa. Både Europarådet och Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna har sina lokaler i Strasbourg. (Jämför med Europeiska unionens råd, även kallat ministerrådet eller rådet, och Europeiska rådet, se föregående sida).

Se www.coe.int

NATO

Nato (*North Atlantic Treaty Organization*) är en militär allians som bildades 1949 och har högkvarter i Bryssel, Belgien. Organisationen bygger på tanken om kollektivt försvar vilket innebär att medlemsstaterna är överens om att gå till gemensamt försvar om en medlem attackeras av extern part. Totalt ingår idag 28 medlemsstater i

Fortsätter på nästa sida.

Forts. Närliggande organisationer

försvarsalliansen, varav 21 är medlemmar i EU. Sverige är inte medlem i Nato men är knuten till organisationen genom dess samarbetsprogram *Partnership for Peace* (PfP). Se www.nato.int

OSSE

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, förkortat OSSE, arbetar med tidiga varningar, konflikthantering, riskhantering och återuppbyggnad i Europa. Till 1995 hette organisationen Europeiska säkerhetskonferensen (ESK). ESK bildades under kalla kriget som ett forum för dialog mellan väst och öst. Sedan 1993 är OSSE genom FN-stadgans kapitel 8 en regional organisation inom FN. Den har sitt säte i Wien.

OSSE har 56 deltagande stater: alla stater i Europa, de före detta sovjetrepublikerna i Kaukasien och Centralasien samt USA och Kanada. Se www.osce.org

VÄSTEUROPEISKA UNIONEN

Västeuropeiska unionen (*Western European Union, WEU*) är en europeisk organisation för försvars- och säkerhetspolitik. Den grundar sig på Bryssel пакten från 1948 och har idag tio medlemsstater och sex "associerade medlemmar". En samordning av funktioner med EU sker vilket föranlett diskussioner om en sammanslagning av Västeuropeiska unionen med EU:s utrikes- och säkerhetspolitik. Se www.weu.int

EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik

När Maastrichtfördraget antogs 1993 och EU bildades infördes unionen samtidigt den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP).

GUSP stärker EU:s identitet i internationella sammanhang och ger medlemsländerna möjlighet att agera tillsammans. EU-länderna har ingen gemensam armé men däremot har EU både civila och militära resurser till sitt förfogande för krishantering.

Det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet inom EU är mellanstatligt. Det innebär att EU:s medlemsländer inte har avstått suveränitet till de gemensamma institutionerna och att varje land ytterst har kvar sin vetorätt.

AV EU-FÖRDRAGET FRAMGÅR ATT MÅLEN MED GUSP ÄR ATT:

- Skydda unionens gemensamma värden och grundläggande intressen och på alla sätt stärka unionens säkerhet.
- Bevara freden och stärka den internationella säkerheten.
- Främja det internationella samarbetet.
- Utveckla och befästa demokratin samt respekten för grundläggande mänskliga rättigheter och friheter.

Enligt fördraget ska medlemsländerna utan undantag stödja GUSP. När det gäller krishantering beslutar de dock i varje enskilt fall om de vill delta aktivt eller inte. Vidare ska medlemsländerna avstå från att agera på ett sätt som strider mot unionens intressen eller som kan skada den interna sammanhållningen.

DEN GEMENSAMMA utrikes- och säkerhetspolitiken utformas och verkställs av ministerrådet. Ministerrådets generalsekreterare är även "hög representant" för GUSP. Denne ska biträda ordförandelandet med utformning, förberedelse och genomförande av utrikespolitiken. Hon eller han fungerar som EU:s utrikespolitiska talesperson. För närvarande (september 2009) är spanjoren Javier Solana generalsekreterare och hög representant.

I GUSP ingår inte de utrikespolitiska områdena handel och bistånd. Däremot ingår handelssanktioner som EU beslutat om i utrikespolitiskt syfte. GUSP omfattar inte heller relationerna mellan EU:s medlemsländer eller eventuella konflikter inom medlemsländerna.

I december 1999 hölls ett EU-toppmöte i Helsingfors där EU:s stats- och regeringschefer beslutade att utveckla unionens militära och civila resurser för krishantering. EU ville på detta sätt stärka sin kapacitet för att på egen hand genomföra humanitära insatser, räddningsinsatser, fredsbevarande insatser och militär krishantering.

När det gäller internationell fred och säkerhet erkänner dock EU att det är FN som har det främsta ansvaret. EU:s krishantering sker därmed i enlighet med principerna i FN-stadgan och Organisationen för säkerhet och samarbete (OSSE) stadga för säkerhet i Europa.

Sedan EU antog GUSP har unionens medlemsstater i allt högre grad koordinerat sitt agerande i internationella organisationer, inklusive i FN. EU kan inte vara medlem i eller observatör vid en internationell organisation eftersom EU inte är en juridisk person. Det är däremot EG, Europeiska gemenskapen, som har en observatörsplats i bl a FN och WTO (*läs mer om detta under "Detta är Europeiska Unionen"*).

VID BEHOV kan EU-länderna formellt slå fast sin hållning i en viss fråga genom att besluta om en gemensam ståndpunkt (ett rättsligt instrument inom GUSP). Det innebär att medlemsländerna förbinder sig att utforma sin utrikespolitik, inklusive sitt agerande i internationella organisationer, i linje med ståndpunkten.

EU har bl a beslutat om gemensamma ståndpunkter om den Internationella brottmålsdomstolen i Haag (ICC) och inför internationella förhandlingar om kärnvapen och rustningskontroll.

Foto: FN/Mark Garten

FN:s generalsekreterare Ban Ki-moon samtalar med Javier Solana, ministerrådets generalsekreterare och "hög representant" för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.